

ЗАМОНАВИЙ ЎЗБЕК ШЕЪРИЯТИДА ВАТАНПАРВАРЛИК ҒОЯСИНИНГ ТАРИХИЙ-ПЕДАГОГИК ТАҲЛИЛИ

Алиева Дилбар Валиевна

*Алфраганус университети “Тилларни ўқитиш” маркази катта ўқитувчиси,
РМММ ҳузуридаги Ижтимоий - маънавий тадқиқотлар институти мустақил
изланувчиси ORCID: 0000-0002-0048-3503*

Ёш авлодни Ватанга муҳаббат ва Ватанга садоқат, қонунга итоаткор давлат фуқароларини ватанпарварлик руҳида тарбиялаш масалалари инсоният тараққиётининг бутун тарихи давомида ҳамиша олимларнинг диққат марказида бўлиб келган. Қадим замонлардан буён буюк файласуфлар ва ўқитувчилар бу масалага катта эътибор беришган.

Шундай қилиб, Конфуций таълимотида бошқа умуминсоний қадриятлар билан бир қаторда катталарга ҳурмат, урф-одатлар, оилага, эл-юртга, ватанга муҳаббат кабилар алоҳида таъкидланган.

Қадимги Юнонистоннинг таълим концепцияларида характерли хусусият инсонни ўзида эмас, балки фақат давлатга нисбатан кўриб чиқиш эди. Кичик мустақил қулдорлик давлатларининг фуқаролари ўзларини Ватандан ташқарида тасаввур қила олмадилар, бу уларнинг мавжудлигини кафолатлади ва шунинг учун ҳар бир фуқаронинг ва бутун давлатнинг олий мақсади полиснинг яхшилиги ҳисобланарди. Перикл асарларида шахс идеали - бу ўз манфаатларини давлат манфаатлари билан уйғунлаштирган, полиснинг ахлоқий асосларини ҳимоя қиладиган, юксак фуқаролик онги ва маънавий маданият бойлиги билан ажралиб турадиган комил фуқародир. Бу ғоялар ўша давр драматик асарларида ҳам ўз ифодасини топди. Эсхилнинг “Форслар”, “Фивиядан еттилик”, Еврипид “Финикиялик аёл” ва бошқа трагедияларида ватанпарварлик туйғуларини, ўзини давлат билан бирдек англаган кишиларнинг хатти-ҳаракатларини улуғлаш асосий лейтмотив эди.

Сократ инсон тушунишга интилиши керак бўлган умуминсоний ва ўзгармас ахлоқий тушунчалар борлигига ишонган ва улар қаторига Ватанга муҳаббатни ҳам киритган.

Й.А. Коменский таълимнинг асосий йўналишларидан бири болада имкон қадар кўпроқ одамларга ўз хизматлари билан имтиёзлар бериш истагини уйғотиш бўлиши кераклигини таъкидлади. У «Буюк дидактика»да шундай ёзган эди: «Агар ҳар бир инсонда умумий фаровонлик манфаатлари йўлида ҳаракат қилиш истаги сингдирилган бўлса, шахсий ва давлат ишларида фақат бахтли давлат пайдо бўлади»

К.А. Гелветий таълимнинг асл мақсадини ҳар бир шахсда шахсий ва жамоат манфаатини чуқур англашни шакллантиришдан иборат деб ҳисоблаган: агар

фуқароларнинг қалби инсониятга, ақли эса билимга очилса, янги ватанпарвар авлод пайдо бўлади. Унинг фикрича, давлат томонидан ташкил этилган халқ таълими болаларни ватанпарвар қилиб тарбиялаш, уларнинг шахсий бахти ва миллат фаровонлигини таъминлаши мумкин. Ватанпарварлик тарбияси зарурлигини таъкидлаб, “Маданиятли инсоннинг фазилатлари адолатга, ватанга муҳаббатдир”⁵.

Л.И. Лепелетйе ўзининг “Миллий таълим режаси”да болаларни меҳнаткашлик, ватанга садоқат руҳида тарбиялаш зарурлигини таъкидлаган

Г.Кершенштейнер меҳнат мактаби назариясини ривожлантирар экан, бундай мактаб болаларни ўз ўртоқлари ва давлатга хизмат қилишга, давлат мақсадларини тушунадиган ва қўллаб-қувватловчи, унга шукроналик билан хизмат қиладиган, қонунларни ҳурмат қиладиган инсонларни тарбиялаши кераклигини таъкидлади

Россия фанида ватанпарварлик тарбияси муаммосига ҳам кўплаб тадқиқотлар бағишланган. Атоқли устозлар ватанпарварликни, инсоннинг Ватан равнақига интилишини унинг маънавий ҳаётининг асоси деб билишган. Шундай қилиб, А.Н. Радищев таъкидлаганидек, “ҳақиқий инсон ва ватан ўғли бир ва бирдир”, “агар у ўз ўлими ватанга куч ва шон-шараф олиб келишига ишонса, у ўз жонини қурбон қилишдан қўрқмайди”⁶.

К.Д. Ушинский тарбияда миллийлик тамойилини ривожлантирар экан, болаларда Ватанга муҳаббат, инсонпарварлик, меҳнатсеварлик, масъулият туйғуларини сингдириш муҳимлигини алоҳида таъкидлади. Шу билан бирга, у шахснинг шаклланишига меҳнатнинг улкан таъсирини таъкидлади: “Ўз-ўзини севмайдиган одам бўлмаганидек, ватанга муҳаббат ҳам бўлмайди ва бу севги тарбияга ишончли калит беради. инсоннинг қалби ва унинг ёмон табиий, шахсий, оилавий ва умумий мойилликларига қарши курашда кучли таянчдир”⁷.

В.Г. Белинский ҳам ахлоқий тарбиянинг асосий вазифаси сифатида болаларда инсоний қадр-қиммат, ватанпарварлик, инсонпарварлик, меҳнатга муҳаббат туйғуларини камол топтиришдан иборат деб ҳисоблаган: “Ҳар бир олийжаноб инсон ўзининг қон қариндошлигини, ватан билан қон риштасини чуқур англайди. Ватанни севиш деганда, унда инсонпарварлик идеалининг амалга ошишини кўришни қизғин ишташ ва қўлимиздан келганча буни тарғиб қилиш демакдир”.

Н.Г. Чернишевский ва Н.А. Добролюбов ўсиб келаётган ёш авлодни тарбиялаш масалаларини кўриб чиқиб, ўз ватанини севадиган, жамоат ишларида фаол иштирок этувчи фуқарони тайёрлашни асосий мақсад қилиб белгилади. Бунинг учун йигитга нормал ва эркин ривожланиш ҳуқуқини бериш, унда ҳаётга тўғри қараш, эзгулик, ҳақиқат, бурч ҳақида қатъий ғояларни

⁵ Бердяев Х.А. Философия свободы. Смысл творчества. М.: Правда, 2019. — 607 с.

⁶ Асланов ЖИ.А. Культура и власть: философские заметки. М.: ТЕИС, 2021. Кн. 1.-280 с.

⁷ Бердяев Х.А. Самопознание. М.: Книга. - 2021. - 446 с.

шакллантириш, ирода қатъийлигини, ҳукм қилишда мустақилликни, қаттиққўлликни тарбиялаш керак.

Ватанпарварлик тарбиясини тарбиявий ишнинг нисбатан мустақил соҳаси сифатида ажратиб кўрсатишда унинг бошқа соҳалар (ахлоқий, меҳнат, эстетик ва бошқалар) билан узвий боғлиқлигини таъкидлаш керак, бу қисмларга ва бутунга қараганда анча мураккаб муносабатлардир. Шундай қилиб, Е.А. Ануфриев тарбиявий ишнинг барча жабҳаларини ватанпарварлик мазмуни билан тизимли равишда чуқур бойитишга эътибор қаратади.

Ватанпарварлик тарбиясини амалга ошириш яхлит педагогик жараённинг умумий қонуниятлари ва тамойилларини, умумтаълим мактаблари ўқувчиларини ватанпарварлик тарбиясининг ўзига хос хусусиятларини акс эттирувчи тамойиллар мажмуасига асосланади. Таълимга замонавий ёндашувларни ҳисобга олган ҳолда, ушбу тамойиллар тўпламини тўлдириш мумкин. Муҳим тамойил, бизнинг фикримизча, интегратив-фаоллик ёндашуви бўлиб, у, биринчидан, ватанпарварлик тарбиясини таълим ишининг бошқа соҳалари ва ўқитиш, тарбиялаш ва ривожлантириш жараёнлари билан яхлит педагогик жараёнда интеграциялашувини ва иккинчидан, муаммоларни ҳал этишни назарда тутди. ўқувчиларни фаолиятга жалб этиш асосида ватанпарварлик тарбияси муаммолари шакл ва мазмун жиҳатдан турлича бўлган.

Замонавий жамиятда содир бўлаётган ўзгаришлар умумтаълим мактабларида ўқув жараёнини ташкил этиш ва амалга оширишнинг янги концепцияларида ўз аксини топди, бу асосий педагогик тушунчаларни янгича тушунишга таянишни назарда тутди. Бу, бизнинг фикримизча, мослашувчанлик ва ўзгарувчанлик тамойили асосида амалга оширилиши керак бўлган ватанпарварлик тарбияси жараёнига тўлиқ тааллуқлидир.

Ҳар қандай йўналишда ўқув-тарбиявий ишларни ташкил этишнинг муҳим тамойили - бу ўқувчи шахсидаги ижобий нарсаларга таянишдир. Бу тамойил таълимнинг умумий тамойиллари мажмуасига киради. Замонавий шароитда у яна бир жиҳат - педагогик ўзаро таъсир жараёнида қулай психологик муҳитни яратиш билан тўлдирилади.

Талаба шахсининг ижобий захираларини кашф қилиш фақат меҳр-оқибат муҳитида, ўқитувчи ва болалар ўртасида яқин ҳиссий алоқалар мавжуд бўлганда мумкин бўлади, бу ўқувчиларга ҳиссий таъсирга асосланган ватанпарварлик тарбиясида айниқса муҳимдир. Тарбияланувчиларда ватанпарварлик туйғуларини ривожлантириш, ватанпарварлик эътиқодини шакллантириш, уларни ватанпарварлик характеридаги фаолиятга жалб этиш тарбиявий ишларни ижобийга таяниш, қулай психологик муҳит яратиш тамойили асосида ташкил этишни тақозо этади.

Ватанпарварлик тарбияси жараёни, бошқа жараёнлар сингари, яхлит педагогик жараённинг умумий тузилишига мос келадиган ўзига хос тузилишга эга бўлиб, мақсад, вазифалар, мазмун, шакллар, усуллар, воситалар ва натижаларни таҳлил қилиш каби таркибий қисмларни ўз ичига олади.

Замонавий мактабларда ёш авлодни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда катта амалий тажриба тўпланган. Бироқ, замонавий шароитда бу тажрибадан фақат қисман фойдаланиш мумкин. Бу, биринчи навбатда, сиёсий йўналишларнинг ўзгариши, янги иқтисодий муносабатларнинг ривожланиши, таълим тизимида инсонпарварлик тамойилларининг ўрнатилиши, яқинлашиб келаётган профессионал армияга ўтиш ва бошқалар билан боғлиқ⁸.

Педагогик ҳодисаларни ўрганишга методологик ёндашувларни аниқлаш “методика” ва “услубий ёндашув” тушунчаларининг моҳиятини аниқлашни тақозо этади.

Методологиянинг вазифалари жуда хилма-хилдир. Методологиянинг умумий мақсади, файласуфларнинг фикрича, меъёрий функцияларни бажаришдир.

Лекин услубий билим ё меъёрий, ё тавсифловчи шаклда намоён бўлади ва амалда билимларнинг ҳар икки тури бир-бири билан бирга мавжуд бўлади. Тавсифий таҳлил илмий билимларнинг аллақачон тугалланган жараёнларини ретроспектив тавсифлаш билан шуғулланади. Шунда тавсифий методологиянинг асосий вазифаси сифатида билимларнинг ривожланиш тенденциялари ва шакллари унинг усулларида, категорик ва концептуал тузилмасидан, шунингдек, ҳар бир аниқ босқичга хос бўлган тушунтириш схемаларини ўрганишни кўриб чиқиш мумкин.

Методологиянинг ушбу соҳаси фалсафий билимларнинг бир қисмини ифодалайди ва шунинг учун фалсафага хос усуллар билан ишлаб чиқилган.

Фалсафа икки томонлама рол ўйнайди: у мавжуд илмий билимларни қўллаш шарт-шароитлари ва чегаралари, методологик асосларининг етарлилиги ва умумий ривожланиш тенденциялари нуқтаи назаридан конструктив танқидни амалга оширади; фан натижаларининг дунёқараш талқинини, шу жумладан дунёнинг маълум бир манзараси нуқтаи назаридан услубий натижаларни беради.

Фалсафий танқид янги муаммоларни шакллантиришга, илмий ўрганиш объектларига янги ёндашувларни излашга ҳисса қўшади ва фалсафий талқин назарий билимларнинг мавжудлиги ва ривожланиши ва уни ривожланишнинг ҳар бир босқичи учун яхлит нарасага интеграциялашувининг зарурий субстантив шarti бўлиб хизмат қилади. билимлардан. Фалсафий методологиянинг самарадорлиги бевосита унинг тамойилларига боғлиқ.

⁸ Анищенко А.И. Структура общественного сознания. М.: Высш. школа, 2021.-86 с.

Муаллифлар методологиянинг иккинчи даражасини умумий илмий тамойиллар ва тадқиқот шакллари даражаси сифатида белгилайдилар. Бунга методологик функцияларни бажарадиган ва бир вақтнинг ўзида бир хил даражада бўлмаса-да, фундаментал фанларнинг маълум бир тўпламига таъсир кўрсатадиган мазмунли умумий илмий тушунчалар ва методологик муаммоларни ҳал қилиш билан боғлиқ расмий ишланмалар ва назариялар киради.

Муаллифларнинг таърифига кўра, ўзига хос илмий методология маълум бир махсус фанда қўлланиладиган усуллар, тадқиқот тамойиллари ва процедуралари тўпламини ифодалайди.

Тадқиқот методологияси ва техникаси бир хил ва ишончли эмпирик материални олиш ва уни бирламчи қайта ишлашни таъминлайдиган процедуралар мажмуаси билан тавсифланади, шундан сўнг уни мавжуд билимлар тўпламига киритиш мумкин. Ушбу даражада илмий фаолиятни бевосита тартибга солишнинг ўзига хос функциялари туфайли ҳар доим аниқ белгиланган меъёрий хусусиятга эга бўлган юқори ихтисослаштирилган услубий билимлар тақдим этилади

Методиканинг асосий мақсадлари, С.С. Раимова қуйидагилардан иборат: асосий йўналишлар ва тадқиқот дастурларини белгилаш, муаммоларни шакллантиришнинг тўғрилигини таъминлаш, илмий тадқиқот усуллари ва воситаларини ишлаб чиқиш, олимларни илмий фаолиятнинг интеллектуал технологиялари билан таъминлаш, мавзунини ўрганишда умумий ёндашувларни топиш, умумий ёндашувни яратиш.

Ушбу муаммоларни ҳал қилиш асосида маълум илмий назариялар шаклланади. Аммо агар назария ҳақиқатнинг ўзи ҳақида билим олишга қаратилган бўлса, методология билим олиш жараёнини таҳлил қилади, яъни. назария ва методология ўртасида ҳар доим мақсад ва воситалар ўртасида боғлиқлик мавжуд.

“Методология” тушунчасининг фалсафий таҳлилини ҳисобга олган ҳолда педагогика методологияси таълим фалсафасининг гуманистик моҳиятини акс эттирувчи педагогик билимлар ва воқеликни ўзгартириш ҳақидаги назарий қоидалар мажмуи сифатида белгиланади.

Услубий адабиётларда услубий ёндашув тушунчаси кенг қўлланилади, турли контекстларда қўлланилади. У жуда кенг услубий таркибни ўз ичига олади. Баъзи ҳолларда ёндашув стратегик тамойил ёки уларнинг комбинацияси билан тўлиқ тугайди, бошқаларида ёндашув тушунчаси тадқиқотда маълум бир мафкуравий позицияни амалга ошириш билан бир хил бўлади, учинчи ҳолларда, маълум бир ёндашувдан фойдаланиш. шунингдек, тегишли тамойилларни амалга оширишнинг шакли ва шарти бўлиб хизмат қиладиган процедуралар ва усуллар мажмуасидан бир вақтнинг ўзида фойдаланишни ўз ичига олади.

Кўриниб турибдики, ягона ёндашув тадқиқотнинг услубий хусусиятларини тугатмайди, чунки Ҳар бир аниқ тадқиқотда, одатда, улар орасида бир-бирини истисно қиладиганлар бўлмаса, ёндашувларнинг маълум комбинацияси амалга оширилади. Турли хил ёндашувларни "яхшироқ ёки ёмонроқ" нуқтаи назаридан баҳолаш мумкин эмас, фақат тадқиқотнинг айрим турларига мос келадиган ёндашувларнинг етарлилиги ҳақида гапириш керак.

Замонавий педагогикада таълимнинг гуманистик моҳияти муаммоси фаол ривожланмоқда. Гуманистик педагогиканинг асосини аксиологик (қийматли) ёндашув ташкил этади. Унинг моҳияти шундан иборатки, у амалий ва когнитив ёндашувлар ўртасидаги алоқа механизми сифатида ишлайди. У нафақат ҳодисаларни одамларнинг эҳтиёжларини қондириш учун уларга хос бўлган имкониятлар нуқтаи назаридан ўрганиш, балки жамиятни инсонпарварлаштириш муаммоларини ҳал қилиш имконини беради.

Шахс доимий равишда (сиёсий, ахлоқий, эстетик ва ҳоказо) ҳозирги воқеаларга баҳо бериш, вазифалар қўйиш, излаш ва қарорлар қабул қилиш ва уларни амалга ошириш ҳолатида бўлади. Шу билан бирга, унинг атрофидаги дунёга муносабати иккита ўзаро боғлиқ ёндашув билан боғлиқ: амалий ва назарий (когнитив). Амалий ёндашув инсоннинг вақт ва маконда ўзгарувчан ҳодисаларга мослашиши билан белгиланади, назарий эса воқелик қонунларини билишни назарда тутди⁹.

Қадрият тушунчаси инсондан ташқарида мавжуд бўлиши мумкин эмас, чунки у нарса ва ҳодисаларнинг шахс учун алоҳида аҳамиятга эга турини ифодалайди.

Қадриятлар ижтимоий гуруҳлар, жамоалар ва умуман инсониятнинг ҳаётий фаолияти маҳсули сифатида қаралади.

Қадриятлар мавжудлигининг учта шакли мавжуд:

1) қадриятлар ижтимоий идеал сифатида, ижтимоий онг томонидан ишлаб чиқилган ва жамият ҳаётининг турли соҳаларида тегишли бўлган нарсаларнинг атрибутлари ҳақидаги мавҳум ғоялар сифатида ишлайди; бундай қадриятлар ҳам умумбашарий (ҳақиқат, гўзаллик, адолат ва бошқалар), ҳам ўзига хос тарихий (патриархат, тенглик, демократия ва бошқалар) бўлиши мумкин;

2) қадриятлар муайян ижтимоий идеалларнинг (эстетик, сиёсий, ахлоқий, ҳуқуқий ва бошқалар) тимсоли бўлган моддий ва маънавий маданият асарлари ёки инсоний хатти-ҳаракатлар шаклида намоён бўлади;

3) индивидуал ҳаётий фаолият призмасидан синган ижтимоий қадриятлар шахснинг психологик тузилишига унинг хулқ-атвори учун мотивация манбаларидан бири бўлган шахсий қадриятлар шаклида киради. Шахсий қадриятлар онгда қадрият йўналишлари шаклида намоён бўлади ва одамлар ва

⁹ Баллер Э.А. Преемственность в развитии культуры. — М., 2019. 292 с.

индивидуал хатти-ҳаракатлар ўртасидаги муносабатларни ижтимоий тартибга солишда муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

Аксиологик ёндашувнинг моҳиятини тавсифловчи тамойилларга қуйидагилар киради: ягона гуманистик қадриятлар тизими доирасида барча фалсафий қарашларнинг тенглиги (маданий ва этник хусусиятларнинг хилма-хиллигини сақлаб қолган ҳолда); анъана ва ижоднинг тенглиги, ўтмиш таълимотини ўрганиш ва улардан фойдаланиш зарурлигини ва ҳозирги ва келажакда кашфиётлар қилиш имкониятини тан олиш; одамларнинг тенглиги, қадриятлар асослари ҳақидаги баҳслар ўрнига прагматизм, бир-бирини бефарқлик ёки инкор этиш ўрнига мулоқот.

Методологиянинг умумий илмий даражаси тизимли ёндашув билан ифодаланади.

Тизимли ёндашув объектларни тизим сифатида ўрганишга асосланган махсус илмий билимлар ва ижтимоий амалиёт методологиясининг йўналиши сифатида қаралади. Бундай ёндашув аниқ фанлар бўйича муаммоларни адекват шакллантиришга ва уларни ўрганишнинг самарали стратегиясини ишлаб чиқишга ёрдам беради. Тизимли ёндашувнинг услубий ўзига хослиги шундаки, у тадқиқотни объектнинг яхлитлиги ва уни таъминловчи механизмларни очиб беришга, мураккаб объектнинг турли хил алоқа турларини аниқлашга ва уларни ягона назарий расмга бирлаштиришга қаратилган.

Тизимли ёндашувнинг фалсафий жиҳатлари А.Н. Аверьянов, Б.Г. Афанасйев, И.В. Блауберг, А.И. Ракитин, В.И. Садовский, Е.Г. Юдин ва бошқалар тизимли таҳлил структуравий таҳлил билан боғлиқ бўлганлиги сабабли, илмий адабиётларда "tizimli-strukturaliy" ва "struktura-tizim" тушунчалари қўлланилади. Уларнинг орасидаги фарқлар таҳлил жараёнларининг турли кетма-кетлигидан келиб чиқади.

Структуравий-tizimli ёндашувда биринчи навбатда тизимли таҳлил ўтказилади, сўнгра объект тизим сифатида кўриб чиқилади. Тизимли-структуравий ёндашувда структуравий таҳлилга кўпроқ эътибор берилади.

Ўқув тадқиқотларида тизимли ёндашув кенг қўлланилади. Б.С.нинг асарлари унинг ривожланишига бағишланган. Гершунский, Т.А. Илина, Ф.Ф. Королева, Ю.А. Конаржевский, В.Д. Семенова, Ю.П. Соколникова ва бошқалар.

Педагогик тадқиқотда тизимли ёндашувдан фойдаланиш педагогик объектнинг кўп ўлчовлилиги ва иерархияси билан ажралиб турадиган яхлитлигини белгилайдиган ички ва ташқи тизимли хусусиятлари ва алоқаларини ўрганишга асосланади. Интеграл объект юқори даражадаги қисм ёки элемент сифатида қаралади. Тизимли ёндашув ёрдамида педагогик ҳодисага таъсир қилувчи барча омиллар таҳлил қилинади, улар қарор қабул қилишдан олдин ҳисобга олиниши керак¹⁰.

¹⁰ Джунусов М.С. Актуальные вопросы теории и практики социалистического интернационализма. М.: Знание, 2018. - 45 с.

Замонавий тадқиқотларда фаолият педагогик жараёни самарали амалга оширишнинг асоси, самарали воситаси ва зарур шарт сифатида қаралади. Педагогик фаолият билан боғлиқ ҳолда, ўқувчини ҳар қандай фаолият турига қўшишга асосланган фаолият ёндашуви, шунингдек, мустақил мақсад қўйиш, шакл ва усулларни танлашда намоён бўладиган шахсий ўзини ўзи белгилаш масалаларини ҳал қилишни талаб қилади. фаолиятни ташкил этиш ва унинг натижаларини таҳлил қилиш, бу фаолиятнинг тарбиявий ва ривожлантирувчи функцияларини белгилайди.

Замонавий олимлар ва ўқитувчиларнинг ишларида фаолият ёндашувининг турли жиҳатлари ишлаб чиқилган. Дидактикада бу ёндашув ғояларининг ривожланиши Ю.К.нинг асарларида кузатилиши мумкин. Бабанский, В.М. Блинова, М.А. Данилова, В.И. Загвязинский, В.В. Краевский, И.Я. Лернер, Н.Н. Ржецкий, М.Н. Скаткина, Г.И. Шчукина ва бошқалар дидактикада фаоллик ёндашувининг моҳияти ҳар қандай дидактик объектларни ўрганишнинг йўналиши сифатида белгиланади, бунда улар ўқувчининг ўқув фаолияти жараёни ва ўқитувчининг етакчилик фаолияти нуқтаи назаридан ўрганилади. Ушбу ёндашувни ишлаб чиқишда бир нечта йўналишларни ажратиб кўрсатиш мумкин:

- 1) фаолиятнинг таркибий бўлинмасини ташкил этиш,
- 2) ҳар бир бўлинманинг тузилишини, уни ташкил этувчи ҳаракатлар тизимини аниқлаш,
- 3) фаолият бирлигидан, циклдан фойдаланиш. унинг таҳлили, тавсифи ва ўқув жараёнини ташкил этиш.

Замонавий педагогик тадқиқотларда шахсий ёндашув кенг қўлланилади. Унинг моҳияти шундан иборатки, у педагогик жараённинг мақсади, объекти, субъекти, натижаси ва асосий мезони сифатида шахсга эътиборни қаратади. Ушбу ёндашув шахснинг ўзига хослиги, унинг интеллектуал ва маънавий эркинлигини тан олиш, ҳурмат қилиш ҳуқуқи ҳақидаги қоидаларга асосланади. Ушбу ёндашувни ҳисобга олган ҳолда, таълим мойилликларнинг ўз-ўзини ривожлантириш ва шахснинг ижодий салоҳиятини амалга оширишнинг табиий жараёнига асосланган ҳолда амалга оширилади. Бу педагогик жараёнга талабаларнинг шахсий тажрибасини (ҳиссиётлар, тажрибалар, ҳис-туйғулар, тегишли ҳаракатлар ва ҳаракатлар) киритишни талаб қилади. Б.Т.нинг тадқиқоти ана шу ёндашувга асосланган таълимнинг замонавий назариясини ишлаб чиқишга бағишланган. Лихачева, М.М. Поташник, И.Ф. Харламова ва бошқалар¹¹.

Шахсий-фаоллик ёндашуви шахс ва фаолиятнинг психологик назариясига асосланади, улар ҳар томонлама баркамол шахсни шакллантириш учун турли хил фаолият турларига бўлган эҳтиёжни асослайди.

¹¹ Иордан М.В. Интернационализм против национализма. М.: Наука, 2020.- 264 с.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Бердяев Х.А. Философия свободы. Смысл творчества. М.: Правда, 2019. — 607 с.
2. Асланов ЖИ.А. Культура и власть: философские заметки. М.: ТЕИС, 2021. Кн. 1.-280 с.
3. Бердяев Х.А. Самопознание. М.: Книга. - 2021. - 446 с.
4. Анищенко А.И. Структура общественного сознания. М.: Высш. школа, 2021.-86 с.
5. Баллер Э.А. Преемственность в развитии культуры. — М., 2019. 292 с.
6. Джунусов М.С. Актуальные вопросы теории и практики социалистического интернационализма. М.: Знание, 2018. - 45 с.
7. Иордан М.В. Интернационализм против национализма. М.: Наука, 2020.- 264 с.